

Sayın Başkan, Sayın Divan, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Sayın Basın Mensupları,

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına hazırlanırken başkentimizde yaptığımız bu toplantıda TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bundan 100 yıl önce cumhuriyetimiz kurulurken dünyada yaşanmakta olan sarsıntılara benzeyen bir dönemden geçiyoruz. Çeşitli önde gelen düşünürler ve siyasetçilerden kendi yaşamları boyunca bu kadar fazla, karmaşık ve iç içe geçen krizlerle dolu bir dönemi hatırlamadıklarını sık sık duyuyoruz.

Kuraklıklar, orman yangınları, seller ve yükselen ortalama sıcaklıklarla iyice yakından hissettiğimiz iklim değişimi, pandemi, göç ve mülteci meseleleri, dijital teknolojilerin toplumsal yaşamın tüm alanlarında yol açtığı değişimler ve şimdi de Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile gündemi belirleyen jeopolitik riskler... Bir de bunların üzerine küresel ekonomide giderek belirginleşen bozulmayı eklemek gerekiyor.

Tam pandeminin etkilerini üzerimizden atıyoruz derken başlayan Ukrayna savaşı dünya ekonomisini derinden etkiliyor. Savaş sadece enerji fiyatlarında değil başta gıda maddeleri olmak üzere genelde hammadde fiyatlarında artışa ve bunun sonucu olarak da enflasyonda yükselişe yol açtı. Başlıca gelişmiş ülkelerde enflasyonun bu sene sonunda ortalama %6,8'e ulaşacağı tahmin ediliyor. Enflasyondaki artış karşısında merkez bankaları para politikasını sıkılaştırmaya gitti. Bu durum tüm dünyada ekonomik aktiviteyi yavaşlatıyor. Ekonomik daralmanın en belirgin olduğu yerlerden birisi de bizim en büyük ekonomik ve ticari partnerimiz olan Avrupa.

Bu tablo içinde bu yılın ilk yarısında göstermiş olduğumuz %7,5 büyüme performansı bizi rahatlatmıyor. Çünkü ekonomimiz hızla yavaşlıyor. Oysa önemli olan yüksek büyümeyi sürdürebilmek. Ekonomi politikasının da esas hedefi yüksek büyümeyi sürekli kılmak üzere bünyeyi güçlendirmek olmalı. Ekonominin temelleri dışarıdan gelecek şoklara karşı yeterli ölçüde dayanıklı olmayınca, olumsuz etkiler kaçınılmaz oluyor. Nitekim, yüksek büyüme hızı gerileyerek üçüncü çeyrekte %4'ün altına indi. 2023 tahminlerini açıklayan birçok kuruluşa göre gelecek sene en fazla %3 büyüyebileceğiz. Son ihracat rakamları dünya ekonomisindeki özellikle de Avrupa'daki yavaşlamanın, bizi de olumsuz etkilemekte olduğunu gösteriyor. İhracat yavaşlarken, başta enerji olmak üzere yükselen hammadde fiyatları nedeniyle ithalat hızla artmaya devam ediyor.

Yenilenebilir enerjideki yüksek potansiyelimize rağmen ekonomimizde fosil yakıtların ağırlığı yüksek. Bu da ithalat faturasının düşürülmesindeki en büyük handikap. Doğru fiyatlandırma ve yatırım finansmanı sağlandığı takdirde, sanayi sektörü, rüzgar ve güneş enerjilerine daha fazla yatırım yapmaya hazır. Böylece hem ithalat faturası azalacak hem de net sıfır emisyon hedefine daha hızla yaklaşacağız.

Cari açık ve açığın finansmanı dün olduğu gibi bugün de ekonomimizin yumuşak karnı olmayı sürdürüyor. Cari açık ise üretim yapısından kaynaklanıyor. Bu yapıyı dönüştürmeden, yüksek teknolojiye dayalı, yüksek katma değerli bir ürün desenine geçmeden, sadece kurun yarattığı ucuzlatma etkisiyle cari açık sorunu çözülmüyor. TL'nin yüksek değer kaybına rağmen dış açık vermeye devam ediyoruz. Küresel likiditenin daraldığı ve pahalandığı bir ortamda cari açığın finansman yolları da sınırlı. Ekonomideki belirsizliklerin, sene başından bu yana sayısı iki yüzü aşan mevzuat değişikliklerinin doğurduğu tedirginliklerin yanında hukuk ve adalet sistemine ilişkin sıkıntıların da etkisiyle yabancı sermaye yatırımları gelmiyor. Gelen de yeni üretim

yatırımlarına değil gayrimenkule geliyor. Enflasyon-faiz makasının hiç olmadığı kadar açılmış olduğu bir ortamda, üstelik birçok merkez bankası faiz oranlarını artırırken, yurtdışından sermaye girişinin de zemini olmuyor. Bu koşullar altında cari açığın finansmanı için elde merkez bankası rezervleri, bazı ülkelerin sağladığı imkanlar ve kaynağı belirsiz net hata ve noksan kalemi kalıyor. Bu tür finansmanın devam edip etmeyeceği ekonomi ile ilgili değil. Bu nedenle önümüzdeki aylarda cari açığın finansman koşullarının ne olacağını bilemiyoruz. Ama, hammadde fiyatları yüksek seyrederken yavaşlayan ihracatın cari açığa yol açacağını ve eğer cari açığın finansmanında sorun yaşanırsa ithalat yapmakta zorlanacağımızı biliyoruz.

Üretim yapısını değiştirmeden, ithalata bağımlılığı azaltmadan, ihracatın katma değer içeriğini yükseltmeden, yüksek teknoloji ürünlerin payını artırmadan döviz sorununu çözemeyiz. Döviz sorununu çözemsek enflasyonu düşüremeyiz. Enflasyon bir ekonomideki bütün parametreleri bozan en büyük sorundur. Enflasyonu düşüremesek, öngörü ufkunu uzatamaz, yatırım ortamını iyileştiremeyiz. Enflasyonu tek haneli düzeylere indiremezsek büyümeyi kalıcı olarak hızlandıramayız. Enflasyon sorununu çözemsek, istihdam yaratamayız; refah artışı sağlayamayız, gelir adaletsizliklerini düzeltemeyiz. Bu nedenle ekonomi politikasının bir numaralı önceliği enflasyonun kalıcı olarak tek hanelere indirilmesi olmalı.

Yüksek enflasyon tüm dengeleri bozuyor. Yüksek enflasyon ortamında tasarrufların hızla eriyecek olması insanları tüketime yönlendiriyor. Tasarruflar ve dolayısıyla yatırımlar azalıyor. Veriler de bu duruma işaret ediyor. GSYH rakamları tüketimin %19 arttığını ancak yatırımların %1.3 gerilediğini gösteriyor. Bankacılık sektörüne dönük yoğun regülasyonlar reel sektörün finansmana erişimini güçleştiriyor. Kredilerin vadesi kısalıyor. En olumsuz etki yatırım kredisinde ortaya çıkıyor. İş dünyası çıkartılan çok sayıda düzenlemeyi takip etmekte, anlamakta ve uyum göstermekte zorlanıyor. Krediyeye ulaşmaktaki zorluklar, üretimi etkiliyor. Böyle giderse üreticiler ithalat yapamaz, üretmez hale gelecekler.

İzlenmekte olan para politikasının piyasalar üzerindeki etki gücü zayıfken, kullanılacak ekonomi politikası araçları da hızla daralıyor. 2001 krizinden sonra makroekonomik istikrarımızın en önemli bileşeninin mali disiplin olduğunu hatırladığımızda, kamu harcamalarındaki artış konusunda ihtiyatlı olmakta çok büyük yarar görüyoruz.

Değerli konuklar,

Bundan yaklaşık 75 yıl önce Winston Churchill “hiç kimse demokrasinin mükemmel olduğunu iddia edemez, yine de diğer tüm yönetim biçimleriyle karşılaştırıldığında en iyisi” demişti. Benzer biçimde, piyasa ekonomisi yaklaşımının da birçok zayıf noktası var. Yine de diğer tüm alternatifler karşısında elimizdeki en iyi yaklaşım bu. Diğerleriyle belki kısa süreler için başarılı sonuçlar alınıyormuş gibi görülebilir ama bozulan dengeler zamanla daha büyük bedellerin ödenmesiyle sonuçlanır. Çünkü ekonomik sistem birbiri ile bağlantılı işleyen alt sistemlerden oluşur. Bir yerdeki sıkıntı ister istemez diğer alanlara taşınır. Piyasanın işleyişine yoğun ve uzun süreli müdahale yapılması, makroekonomi yönetiminin yerini mikro düzeyde yönetimin almasına yol açar. Bu durum bir sonraki aşamada daha büyük krizlerin tohumlarını eker.

Türkiye’de ne zaman serbest piyasa ekonomisinden sapıldıysa her seferinde sonuç sıkıntılı olmuştur. Ekonomiyi canlandırmak için, döviz kurunu tutmak için faiz oranlarını bastırmak için serbest piyasanın dışına çıkarak alınan önlemler iki şeye yol açar:

İlk olarak, güven azalır. Piyasanın olağan akışının dışına çıkılması, artık bilindik kuralların çalışmadığı bir düzen yaratır. Kurlsızlık, belirsizlik ve güvensizlik, riski büyütür. Artan risk tüm dengeleri daha fazla bozar.

İkinci olarak, serbest piyasanın dışına çıkılması hiçbir zaman bir tek alanla sınırlı kalmaz. Piyasa dengelerinden herhangi birine iradi müdahale yapılması, zincirleme etki yaratır ve başka sorunlara yol açar. Çünkü ekonomik sistem birbiriyle bağlantılıdır. Bir yerden başlayan iradi müdahale ekonomik sistemin geneline yayılır.

Bu nedenle, ekonomide yaşanan sıkıntıları çözenin en iyi yolu görünürdeki yarayı bandajlamak değildir. Esas çözüm bünyeyi güçlendirmektir; görünür sıkıntıların altında yatan sorunları ortadan kaldırmaktır. Buna da güveni yeniden sağlayarak başlamak gerekir.

Kurumlara, kurallara ve politikalara güveni sağlamakta en önemli unsur kadrolarıdır. Liyakat sahibi kadrolar, şeffaf bir iletişim ve hesapverebilirlik, politikaların da etki gücünü artırır. Bir diğer önemli unsur da ortak akıl ve istişare sürecinin işletilmesidir. Stratejiler, politikalar, kurallar, projeler bir kez ortak akılla, uzlaşıyla, ince eleyip sık dokunarak belirlendikten sonra, uygulamada süreklilik ve istikrar ile iyi bir yatırım ortamının temel gereklilikleri sağlanmış olur.

İstikrar ve güven sağlandıktan sonra ekonomik performansın nasıl yükseltileceğinin yolları, yöntemleri aslında çok da karışık değildir. Türk iş dünyasının kriz yönetimi konusundaki performansının üstünlüğünü tüm dünya bilir. Bu nedenle dünya ekonomisinin içinden geçmekte olduğu sorunlara rağmen, bugünkü sıkıntıları kısa sürede atlatmamız mümkün.

Sadece bugünkü sıkıntıları atlatmak değil, ne zamandır özlediğimiz, beklediğimiz atılımı yapmamız da mümkün. Bulduğumuz coğrafyada insanıyla, sanayisinin gelişmişliğiyle, genç nüfusuyla, hem doğuyu hem batıyı kucaklayan tarihi ve kültürüyle, ülkemiz çok özel bir yerde duruyor.

Önümüzdeki görev, ülkemizin, yüksek potansiyelinin işaret ettiği yere gelmesi için hep beraber harekete geçmek. Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına bu hedef etrafında birleşerek girmek istiyoruz. Önümüzdeki seçimlere hazırlanırken iktidar ve muhalefetten de beklentimiz ülkemizin, yüksek potansiyelini nasıl gerçekleştirebileceği konusundaki görüşlerini kamuoyu ile paylaşmaları. Siyasi partilerden duymak istediklerimiz: kişi başı gelir itibarıyla zengin ülkeler arasına girmek, dijital devrimi yakalamak, net sıfır emisyonu tamamlamak, toplumsal gelir adaletini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için hangi hedefleri koydukları ve bu hedefleri gerçekleştirmek için hangi politikaları önerdikleri; hamaset, karşılıklı suçlamalar ve altı doldurulamayan iddialar değil.

Bu alanların nasıl düzenlenmesi gerektiğini özenle ele almamız ve tartışmamız gerekiyor.

Değerli Üyeler,

İklim değişikliğinin etkileri giderek daha belirgin oluyor. Olağandışı hava olaylarının şiddeti ve sıklığı artıyor. Ülkemiz de iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgeler arasında yer alıyor. Net-sıfır emisyon hedefi ve sürdürülebilirlik ilkesini hayata geçirmek yaşadığımız çevre açısından değil ekonomimizin küresel rekabet gücü açısından da önemli. AB'nin uygulamaya koyduğu Avrupa Yeşil Mutabakatı bunun en bariz örneği.

Ekonomi politikasında yoksulluğu azaltmaya ve gelir dağılımını iyileştirmeye özel bir önem verilmemesinin sonuçlarını da çok yakından gözlemleyebiliyoruz. Makroekonomik istikrarın bozulması ve enflasyonun hızlanması, yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde tahribat yaratıyor. 2017’den bu yana ortaya çıkan bozulma, enflasyondaki yükselmenin etkisiyle önümüzdeki yıllarda derlenecek verilerde daha net olarak görülebilecek.

Dijitalleşme konusunda da, teknolojideki muazzam değişimlerin hayatın tüm alanlarına uzanacak etkilerine karşı hazırlıklı olmalıyız. Dijital altyapı yatırımlarını tamamlamalı, iş dünyamızı, özellikle de KOBİ’lerimizi, işgücümüzü, gençlerimizi ve yaşlılarımızı, kısaca tüm toplumumuzu dijital çağın yetkinlikleri ile donatmalıyız. Aksi halde, daha önceki teknolojik devrimlerde olduğu gibi bu kez de, teknoloji ithalatçısı olmanın ötesine geçemeyiz. Oysa teknoloji ithalatçısı değil, üreticisi olmak istiyoruz.

Toplumsal cinsiyet eşitliği de kendiliğinden sağlanamıyor. Çünkü, toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata kadınların eşit katılımının önündeki engeller kendi kendini yeniden üretiyor. Sadece kadınların değil, dezavantajlı tüm grupların toplumsal hayata eşit katılımını önceleyen politikalara ihtiyacımız var.

Bütün bu alanlardaki politikaların birbiriyle etkileşimi ve uyumunu da göz etmek gerekiyor. Aslında bu iş, iyi organize edilmiş bir planlama kurumunun görevi. İyi bir planlama, siyasi karar alma mekanizmasını güçlendirir, kamu politikalarının etkinliğini artırır, özel sektörde kaynak verimliliğini yükseltir, kaynakların üretime kanalize olmasını destekler. Üretmeyen ülke refah yaratamaz. Kaynaklar, yatırıma, Ar-Ge’ye, teknolojiye, bilime, inovasyona, eğitime, değil de hızlı getiri sunan rant alanlarına kayarsa, bu şekilde sağlanan büyüme kalıcı olmaz. Ülkenin geleceği ipotek altına alınmış olur. Bizim kısa vadede enflasyonu tek haneli düzeylere indirmemiz, orta vadede yapısal reformları yapmamız, bütün bunları yaparken bir yandan da eğitime, bilime, teknolojiye, yatırım yapıp uzun vadede üretim yapısını değiştirmemiz lazım. Bunu da, iyi bir planlama ve güçlü, tecrübeli, birikimli bir bürokrasi ile sektörlerdeki bilgi birikimini harekete geçirerek, uzmanların ve akademisyenlerin görüşlerini alarak, ortak aklı devreye sokarak yapabiliriz.

Değerli konuklar,

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girerken yukarıda bahsettiğim ekonomik ve toplumsal hedeflerimizin yanında birlikte yaşama düzeni ve ülkemizin küresel sistemdeki yerine ilişkin de hedeflerimiz var.

Ekonomik ve toplumsal hedeflerimize birlik beraberlik içinde, farklılıklarımızla bir arada yaşama irademizden aldığımız güçle ulaşabiliriz. Bu maksatla hukuk devletini mutlaka güçlendirmek, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını en güçlü biçimde tesis etmek, kuvvetler ayrılığını yerleştirmek, denetleyici ve düzenleyici kurumların özerkliğini sağlamak, yürütmenin hukuka bağlılığını ve hesap verebilirliğini iyileştirmek zorundayız.

Nasıl ki ülke içinde daha adil bir bölüşüm olmasından ve demokratik yönetimin güçlendirilmesinden yanayız, küresel düzlemde de daha adil, daha dengeli bir dünya idealimiz var. Birleşmiş Milletlerin görevini daha iyi yaptığı, yoksul ülkelerin dünya sahnesinde kendilerine sadece zengin doğal kaynaklarıyla değil, insani, doğal, kültürel, tarihi zenginlikleriyle de yer bulduğu bir küresel düzen görmek istiyoruz. Küresel ısınma, terör, suç ekonomisinin finansmanı, göç, güvenlik, salgın hastalıklar, açlık, kuraklık gibi küresel sorunlarla mücadelede

zengin ülkelerin yoksul ve gelişmekte olan ülkelerin çabalarına destek olması gerektiğini düşünüyoruz. Türkiye, böylesi bir küresel düzenin kurulmasında önemli misyonlar üstlenmesi gereken bir ülke.

20. yüzyıl başlarında bilim, teknoloji, sanayi, yatırımlar, üretim ve ticaret gibi alanlarda Batı açık ara lider konumundaydı. Cumhuriyetin kuruluşunda hedef muasır medeniyet seviyesini, yani Batıyı yakalamak idi. Hızla gelişmek ve kalkınmak sadece Türkiye'nin değil başka gelişmekte olan ülkelerin de vizyonuydu. 20. yüzyıl böyle şekillendi. İçinden geçmekte olduğumuz çoklu kriz ortamı, yirminci yüzyılın ekonomik modelinde bir takım iyileştirmeler yapılması gerektiğini gösteriyor. Dünya sorunları karşısında ülkeler arasında daha fazla uzlaşya, işbirliğine ve dayanışmaya ihtiyaç büyüyor. Türkiye, batıyla doğu arasında yüzyıllardan beri oynadığı köprü rolüyle ikinci yüzyılında dünya için rol model olma potansiyeline sahip bir ülke. Nitekim Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra başlayan süreç, bu rolün bir anlamda kanıtı oldu.

Ancak Türkiye diğer gelişmekte olan ülkelere rol model olmak için önce kendi sorunlarını çözmeli. Yeni bir zihniyetle, yeni bir toplumsal seferberlik ruhuyla, uzlaşıyla ve ortak geleceği sahiplenmeyle çözemeyeceğimiz hiçbir sorununun olmadığı inancıyla konuşmama son verirken, hepimizi saygıyla selamlıyorum.